

DE GROETE STRATE BUTEN TURRE (Vervolg en Slot)

VAN DE PEPERSTRAAT TOT AAN DE RAMEN

Aan de overkant van de straat staat een groot hoekhuis met een gevelpartij in de Peperstraat en een andere in de Hoogstraat. Aan de kant van de Peperstraat sluit het hoekhuis aan bij een bredere bepleisterde en beschilderde gevel onder mansardedak met dakkapellen en een rond dakvenster. Op de begane grond werd een vroeger winkelraam met houten panelen dichtgemaakt. Aan de kant van de Hoogstraat zien we een 19de-eeuwse bepleisterde en beschilderde gevel van drie bouwlagen en drie traveeën onder mansardedak met dakkapel en twee ronde dakvensters. Op het gelijkvloers werden de ramen en de deur, die vroeger tot een winkelruimte behoorden, met houten platen afgesloten en gedicht. Het uitzicht van de gevel werd daardoor ernstig aangetast.

In dit hoekhuis is thans "Radio Plus" ondergebracht.

We bevinden ons nu in het deel van de Hoogstraat, dat loopt van de hoek met de Peperstraat tot aan die met de Ramen, en dat, zoals we eerder reeds zagen, eertijds Opper-Hoogstraat werd genoemd.

Steeds kijkend naar de Noordelijke straatwand, gaat onze aandacht onmiddellijk naar een groot gebouw, aan het nr. 38, met een mooie gevel van twee bouwlagen, vijftien traveeën, een grote rondboogvormige poort; op de verdieping een balkon met ijzersmeedwerk, onder een mansardedak met zeven dakkapellen en een groot halfronde fronton.

Het gebouw is van vrij recente datum en werd begin van de jaren '70 opgetrokken in een bij het naastgelegen Hotel Reylof aangepaste stijl. Toch blijft het wezenlijk onderscheid tussen de twee gevels bestaan. Thans is in het gebouw, aan het nr. 38, de hoofdzetel gevestigd van de Christelijke Mutualiteit van het Arrondissement Gent. Achter dit gebouw bevindt zich de Polikliniek Rerum Novarum waarvan de ingang gelegen is in de Peperstraat.

Bij Fig. 32 een foto van het gebouw zoals dit er voorkomt in 1994.

Enkele stappen verder bereiken we het nr. 36, waar zich de prachtige en sierlijke herenwoning in Lodewijk XIV-stijl verheft, gekend onder de naam

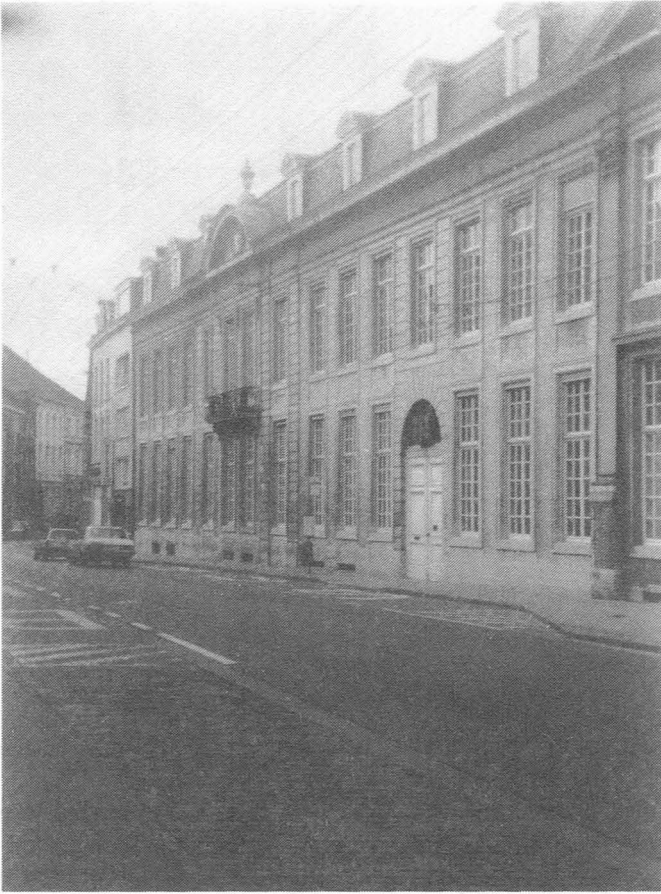

Fig. 32. Hoogstraat nr. 38, gebouw Chr. Mut. Gent. Eigen Foto, Aug. 1994.

"HOTEL REYLOF", dagtekenend van 1724 en ongetwijfeld een van de mooiste gebouwen van de Hoogstraat. Laten we er even in het kort de geschiedenis van in herinnering brengen.

Het stuk grond, waarop dit zeer schoon patriciërshuis in 1724 werd gebouwd evenals de daarachter liggende grond tot aan de Komijnstraat behoorden, volgens Fr. De Potter, in de 16de eeuw aan Cornelis Wouters (1524). Na enkele malen van eigenaar te zijn veranderd, kwam het goed uiteindelijk in bezit van Oratio Bertili. De familie Bertili woonde in de Hoogstraat in drie naast elkaar staande panden. In het middenste woonde Frans Bertili, kolonel in dienst van de Venetiaanse Republiek. Diens huis werd op 30 juni 1651 verkocht aan een zekere Jacob d'Hondt. Ook daarna veranderde de woning nog van eigenaar tot ze in 1701 eigendom werd van Pieter de Graeve, die er in het bezit bleef tot in het jaar 1720. Vier jaar later behoorden de woning en de bijhorende tuin aan Olivier de Reylof.

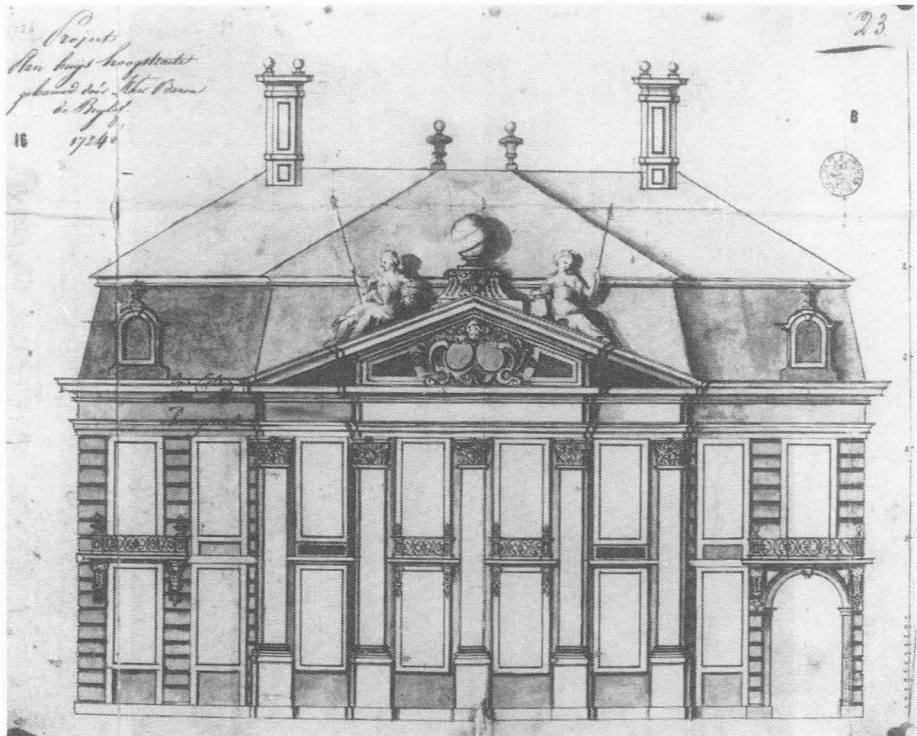

Fig. 33. Hoogstraat nr. 36, "Hotel Reylof". Bouwaanvraag en model 1724. Stadsarchief Gent.

Over de prestigieuze herenwoning, die Olivier de Reylof er zou laten bouwen, hebben we het reeds in een vroeger artikel gehad (*). Toch zullen we ook in deze bijdrage, speciaal gewijd aan de Hoogstraat, aan het "HOTEL REYLOF" de plaats gunnen die aan een van de mooiste woningen van het eerste kwart van de 18de eeuw, in onze stad in Lodewijk XIV-stijl opgetrokken, zeker toekomt.

In 1724 diende Olivier baron de Reylof bij het Gents Stadsmagistraat een bouwaanvraag in die nog steeds bewaard wordt op het Gents Stadsarchief en in volgende termen is gesteld: "Supplierende verthoont reverentelyck Mher Olivier baron de Reylof, proprietaris van sekeren huuse, steede en erfve ghestaen ende ghelegen op de Hooghstraete binnen dese stadt, dat hy van intentie is af te breken den voornoemden huuse ende van nieuwe op te bouwen op een rechte lingne volghens d'annexe modelle, ende alsoo sulcx niet en magh ghebeuren sonder UEdelen consent, oorzaeke den verthoonder hem keert tot UEdelen...". We geven hierbij een foto (Fig. 33) van het hiervoor vernoemd model, gevoegd bij de bouwaanvraag van 1724.

(*) G. Broget: "Waar vroeger de Lakenwevers "hunne raemen plachten te staen" in: Ghendtsche Tydinghen, 23ste jaargang 1994 nr. 2.

Het ontwerp werd op 18 september 1724 door het Stadsmagistraat, dat zeker bijzonder ingenomen moet geweest zijn met een dergelijk voorstel, aanvaard en goedgekeurd. Bouwvergunning werd verleend, waarna baron de Reylof dan ook deze herenwoning liet bouwen die zonder enige twijfel zeer veel geld moet gekost hebben.

Er weze terloops opgemerkt dat Reylof reeds eerder toelating had gevraagd om het achtergelegen gedeelte van de eigendom, dat uitgaaf in de Komijnstraat, te verbouwen.

De gevel van het "HOTEL REYLOF" treft door het evenwicht in conceptie en door de sierlijkheid van de Lodewijk XIV architectuur. Jean-Pierre Esther, die in een zeer interessante bijdrage, getiteld "Orde en Maat in het Gentse Classicisme" - "De Gulden Snede bij de 18de-eeuwse gevelontwerpen", handelt over "Brede gevels met middenrisalieten volgens de Gulden Snede", besteedt aparte aandacht aan het "HOTEL REYLOF".

Hij legt daarbij uit dat het ontwerp voor de natuurstenen gevel van deze herenwoning duidelijk volgens de Gulden Snede geconcipieerd werd. "De acht traveeën brede lijstgevel", zo voegt hij eraan toe, "heeft een dubbel middenrisaliet over twee en drie traveeën, geleed door Corinthische pilasters, afgedekt door een driehoekig fronton en versierd met beeldhouwwerk. Het huis is afgedekt met een hoge mansardekap".

Vooraleer verder te spreken over het gebouw en zijn afhankelijkheden, willen we toch eerst een woord zeggen over de persoon zelf van OLIVIER REYLOF. Wie was die man eigenlijk?

Het is Paul Bergmans die, in een mededeling aan de Algemene Vergadering van 16 januari 1907 van de Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent, verduidelijkt dat, in weerwil van hetgeen sommigen vroeger hadden beweerd, Olivier Reylof niet in Gent maar wel in Amsterdam werd geboren en wel op 6 november 1684. Ten bewijze daarvan legde Bergmans de copie voor van een uittreksel uit de Burgerlijke Stand van Amsterdam waaruit blijkt dat Jacques Reylof, van Gent, koopman, oud 46 jaren, op de Oude Zijde-Achterburgwal, in 1683 in het huwelijk trad met Magdalena Geelham, van Koeverden, oud 24 jaren, in de Warmoesstraat. Uit dit huwelijk werd Olivier Reylof geboren zoals blijkt uit een "Copy-Extract uit het Doopboek der Rooms-Katholieke Kerk "het Vrede Duijfe", D.F.B. nr. 358. 1684. Den 6 Nov., Jacobus Reylof, en Magdalena Geelham, filius Olivier. Patr. Olivier Reylof. Matr. Joanne Marie Reylof."

De vader van Olivier Reylof was dus een Gents koopman. Vermits hij echter in Amsterdam geboren was, gaf Olivier Reylof zich zelf later in de titel van zijn gedichten de kwalificatie "Amstelodamensis".

De jonge Olivier Reylof woonde, liep school en studeerde te Gent. Hij deed er zeer degelijke humaniorastudies en was beslagen in geschiedenis, theologie, letterkunde, filosofie en natuurkunde.

Paquot, biograaf van Reylof, haalt Lieven De Meyer aan die er in het voorwoord van de "Poemata" melding van maakt dat de jonge Reylof eraan hield om deel te nemen aan de "examens" of "disputen" van de colleges, namelijk dit van de Jezuïeten en het ander van de Augustijnen waarvan zijn grootoom langs vaderszijde, Alipe Reylof, prior geweest was.

Net als zijn vriend, de Jezuïet Lieven De Meyer, beoefende Olivier Reylof met veel ijver de Latijnse dichtkunst. Kenmerkend is wel dat Jacques Xavier van Larebeke (Gent, P. De Goesin, 1715) Reylof "Artium liberalium Cultor et Maecenas" noemde.

In 1711 liet Reylof op zevenentwintig-jarige leeftijd, bij Michel Graet in Gent twee bundels Latijnse poëzie drukken, beide de titel dragend: "Poematum libri tres", maar die zich onderscheidden door de ondertitels: (A) "Continent Eglogas Sacras et Profanas, Librum de Piscibus, et alterum de Ranis cum Appendice"; (B) "Continent Effectus mirabiles Divini Amoris, Sermones de Invidia et Zelotypia, Querelam animae in Infernis detentae cum Appendice".

Dat Reylof in zijn tijd als Latijns dichter toch een zekere waardering genoot, moge blijken uit het feit dat de tweede bundel in 1728 door Pierre de Goesin herdrukt werd en de eerste in 1732. In 1738 publiceerde de Goesin het eerste deel van de "Opera Poetica omnia" van Reylof. Deze laatste schreef ook Latijnse redevoeringen: "Oratio de nihilo" of "Oratio circa Aliquid".

Olivier de Reylof was ook een groot verzamelaar van boeken. De verkoop van zijn bibliotheek, na zijn dood in 1742, nam twee dagen in beslag.

Bij patentbrieven van 20 Oktober 1712 had Reylof de titel van baron verkregen.

Het bleef echter niet allemaal even poëtisch in het leven van deze dichter en grote kunstminnaar. De bouw van de prestigieuze herenwoning aan de Hoogstraat had baron de Reylof zeer veel geld gekost, wellicht meer dan hij had voorzien. Hij kwam in financiële moeilijkheden zodanig zelfs dat hij in 1727 de mooie woning, samen met een andere eigendom aan de hoek van de Lange Munt, voor een aanzienlijk bedrag moest laten berenten.

In 1731 werd baron de Reylof nog tot Ontvanger van de Stad benoemd, waardoor zijn financiële situatie wel in zekere mate verbeterde. Toch kon hij niet vermijden dat in 1736 de prachtige woonst aan de Hoogstraat openbaar moest verkocht worden. Nieuwe eigenaar van de patriciërswooning werd Jozef Veraneman, heer van Burst en Bambrugge.

Olivier de Reylof overleed op 13 april 1742. Zijn grootste verdienste had er ongetwijfeld in bestaan dat hij het bouwkundig patrimonium van onze Stad verrijkt had met een opvallend schone woning in Lodewijk XIV-stijl, die ook heden nog altijd onze bewondering opwekt, het "HOTEL REYLOF".

In 1764 werd de eigendom verkocht aan Willem-Jan Hamelinck, griffier van de Raad van Vlaanderen, mits de som van 6.000 pond groote, boven de kapitalen van verscheidene erop gevestigde renten.

Voormelde notariële akte van 1764, die op het Gents Stadsarchief berust, geeft een veelzeggende beschrijving van deze grote eigendom. Fr. De Potter haalt er een uittreksel van aan waaruit we de hiernavolgende passus lichten: "... Een groot nieuw gebauwt schoon huys, stede ende erfve, met een groote poorte ten voorhoofde op d'Hoogstrate, aen d'een zyde ghehuyst den naerschreven cley-nen huysse ende ter andere de hoirs van joffrauwe de weduwe Neerincx, van achter uytcommende met eene groote poorte in de Commynstraete, met alle syne toebehoorten, app. ende dependentien ... bequaem om koetsen ende paerden te houden, met eenen schoonen grooten hof, terrasse ende binneplaatse of nederhof, bequaem om aldaer te keeren met koetsen ende paerden, hoedanigh die ingespannen syn, mitsgaeders differente kelders, remisen ende stallingen, gloriëtte, waschhuys, houthuys ende alle voordere commoditeyten ende edificien ... alsmede de boiseryen in de salletten ende caemers, alle het welk vercocht is..."

Men kan zich op grond daarvan ook een idee vormen van de uitgestrektheid van het "HOTEL REYLOF", dat tot in de "Commynstraete" liep. Heden ten dage reikt de herenwoning niet meer tot daar maar geeft ze met een grote poort uit in de Brouwersstraat.

Er dient wel te worden op gewezen dat het "HOTEL REYLOF" er niet altijd precies uitgezien heeft zoals op het model bij de bouwaanvraag van 1724 voorkwam. Afgezien van het feit dat bepaalde zaken, die op de modeltekening aangegeven zijn, zoals sommige ornamenten boven het fronton en op het dak, in werkelijkheid niet uitgevoerd werden, vonden er in de loop van de tijd ook verbouwingen en veranderingen plaats die de mooie gevel en de symmetrie ervan niet steeds ten goede zijn gekomen.

Toch is het "HOTEL REYLOF" in wezen altijd de prachtige herenwoning in Lodewijk XIV-stijl gebleven die het van bij de aanvang was en heeft het, dank zij de Luikse Verzekering, die het gebouw restaureerde, zijn glans van weleer teruggevonden.

Guido Deseyn maakt er melding van dat het "HOTEL REYLOF" in 1834 werd aangekocht door de nijveraar Degandt-Vander Schueren en dat deze laatste enkele verfraaiingswerken aan het gebouw liet uitvoeren door architect Minard. Op het einde van de 19de eeuw was de woning eigendom van de heer A. Wau-ters en in de loop van deze eeuw van de heer Ronse, advocaat en senator.

In verband met de wijzigingen, die de gevel van het "HOTEL REYLOF" in de loop van de tijd onderging, is het ongetwijfeld interessant kennis te nemen van een foto, die in 1907 verscheen in het Bulletin der Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent, en die de toestand op dat ogenblik weergaf (Fig. 34). Op deze afbeelding stelt men een duidelijk onderscheid vast met de oorspronkelijke situatie zoals die is aangegeven op de modeltekening bij de bouwaanvraag (cfr. Fig. 33). Men ziet dat er links aan het "HOTEL REYLOF" een stuk werd toegevoegd; het gebouw telt niet meer acht maar tien traveeën.

Fig. 34. Hoogstraat "Hotel Reylof", toestand 1907. Foto Bulletin Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent, 1907.

Er is eveneens aan de linkerkant een rondboogvormige poort bijgekomen; de gevel is bepleisterd en het toegevoegd deel verschilt van de oorspronkelijke traveeën. Op het driehoekig fronton staat wel de wereldbol die later verdween. De foto van 1907 is ook nog interessant om een andere reden. Ze toont, links van het "Hotel Reylof" een pand van drie bouwlagen en drie traveeën onder een puntgevel en daarnaast een kleiner oud huis met een trapgevel. Vermelden we ook nog dat tijdens de periode 1919-1923 aan het bovenste gedeelte van het "Hotel Reylof" restauratiewerken werden uitgevoerd.

Zoals we hierboven reeds zegden, liet de Luikse Verzekering, die eigenares geworden was van het gebouw, in 1961 het "HOTEL REYLOF" herstellen en restaureren. Deze restauratie, die met zorgen en op oordeelkundige wijze gebeurde, gaf dit oud herenhuis, waarvan de gevel ontleisterd werd, een groot deel van zijn oorspronkelijke praal terug.

Wanneer men heden deze historische woonst bekijkt, komt men nog steeds onder de indruk van de prachtige gevel in natuursteen, waarin de rechte lijn, de evenwichtige opbouw, de mooie Corintische pilasters en het driehoekig fronton opvallende kenmerken zijn.

Fig. 35. Hoogstraat, "Hotel Reylof" en links deel van het gebouw van C.M. Gent. Eigen Foto, november 1994.

Fig. 36. Hoogstraat, "Hotel Reylof", binnenplaats, fonteinje. Eigen foto, 1994.

We geven hierbij een foto (Fig. 35) waarbij men het "HOTEL REYLOF" ziet zoals het er heden (Dec. 1994) voorkomt met aan de linker kant een deel van de gevel van het naburig gebouw van de "C.M. Gent", waarover we het reeds hadden. Men stelt vast dat van de oorspronkelijke acht traveeën van het "HOTEL REYLOF" er slechts zes als zodanig overblijven. Aan de linkerkant van de gevel werden twee van de aanvankelijk bij het Hotel Reylof horende traveeën ingelijfd bij het gebouw van de C.M. aan het nr. 38. De symmetrie in de gevel van het Hotel Reylof heeft daar wel onder geleden.

Wanneer men het "HOTEL REYLOF" betreedt, komt men langs een diepe en fraaie ingangspoort op een mooie, beplaveide binnenplaats. Ook de achtergevel met zijn uitgewerkte partijen: aan de ene kant een bepleisterde lijstgevel met driehoekig fronton onder mansardedak met dakkapellen, aan de andere kant een gevelpartij onder gebogen fronton, is als geheel bijzonder mooi.

Op de binnenplaats treft men schone versieringen aan, zoals wat eens een sierlijk fonteinje was met arduinverwerking tegenaan de muur (Oostkant) maar nog steeds bekoorlijk blijft door zijn mooie vormen (Fig. 36).

Fig. 37. Hoogstraat, Huis nr. (34-32-30) en links rondboogvormige poort van het Hotel Reylof. Eigen Foto, 1994.

Achteraan op de binnenplaats bevinden zich de aanhorigheden onder mansardedak met dakkapellen. Deze fraaie achterbouw geeft langs een grote poort uit in de Brouwersstraat.

Ook het interieur van deze herenwoning met o.m. een groot trappenhuis in Empire-stijl en typische ornamenten valt op.

Vermelden we hier tenslotte nog dat het "HOTEL REYLOF" in 1992 werd aangekocht door CM Gent waarvan de hoofdzetel naast de herenwoning gelegen is en waarover we het eerder gehad hebben.

Onmiddellijk naast het "Hotel Reylof" bevindt zich, met de nrs. 34, 32, 30, een grote, monumentale woonst, met bepleisterde, beschilderde en hoog versierde lijstgevel; onderkelderd; drie bouwlagen en vier traveeën, onder zadeldak met pannen, dagtekenend van het laatste deel van de 19de eeuw. De gevel van deze mooie woning heeft een breed balkon voor de middentraveeën; op de verdieping een gebogen fronton boven de vensters; bovenaan een kroonlijst met tandlijst op bewerkte consoles. Op de foto bij Fig. 37 ziet men de gevel van deze herenwoning en links nog de rondboogvormige ingangspoort van het "Hotel Reylof".

Ook dit pand bezit een in- en uitrij in de Brouwersstraat. Van daaruit ziet men de hoge achtergevel van de woning met twee grote gezandstraalde trapvensters. In dit herenhuis is thans de studie gevestigd van notaris W. Bostoen. Voorheen is daar de studie geweest van notaris J. Fobe. Merken we trouwens op dat de naam van de familie Fobe nauw verbonden is met deze imposante herenwoning aan de Hoogstraat.

Ook aan het nr. 28 in de Hoogstraat staat een grote, mooie, onderkelderde woning van drie en een halve bouwlagen, vier traveeën, met ontleisterde gevel onder zadeldak met pannen. De aanvraag voor het herbouwen van een aldaar staand huis werd, met bijhorend ontwerp, in 1835 ingediend door de h. Jean-François De Cocq. Ook dit pand, waar Dr. Gombault woont, heeft een in- en uitgang in de Brouwersstraat.

Een andere grote en schone 19de-eeuwse woonst bevindt zich aan het nr. 24. Ze bezit een bepleisterde en beschilderde lijstgevel en is onderkelderd. Ze telt vier traveeën, drie bouwlagen, onder schilddak met pannen. Op de verdieping ziet men balustrades en boven de vensters is er een kroonlijst op consoles. Verder is er een rechthoekige poort met ijzersmeedwerk in een arduinen omlijsting. De bouwaanvraag in verband met deze grote woonst had betrekking op de heropbouw van twee huizen en werd in 1843 ingediend door J.C. Vanden Bossche. In dit pand, opgetrokken in neoclassicistische stijl, is de studie gevestigd van notaris Claerhout.

Zoals men kan vaststellen, is er in de bouwaanvragen van de 19de eeuw bijna steeds sprake van het "herbouwen" van een huis of van de verandering van een gevel, zonder dat men altijd weet welk soort pand er voordien stond. In sommige gevallen heeft men daar echter wel kennis van. Dit is onder meer zo voor

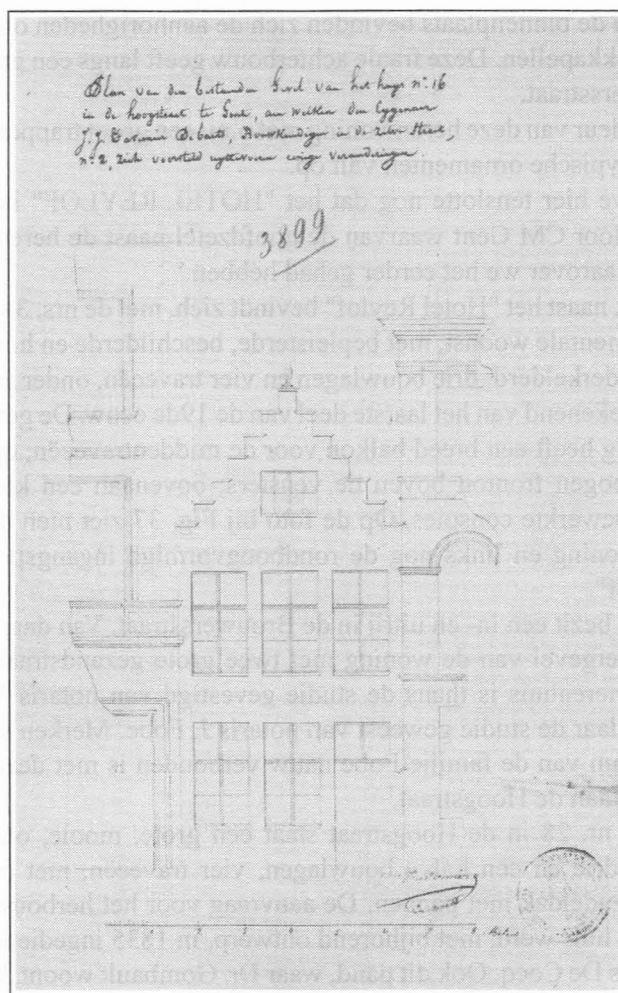

Fig. 38. Hoogstraat, Huis nr. 22, vroegere trapgevel. Stadsarchief Gent.

de woonst die nu ter sprake komt. Inderdaad, aan het nr. 22 bevinden we ons heden voor een bepleisterde en beschilderde gevel van drie en een halve bouwlagen en twee traveeën, onder zadeldak. De bouwaanvraag dateert van 1844 en werd ingediend door J.J. Tavernier-Debaets, eigenaar en bouwkundige. In de desbetreffende kaft op het Gents Stadsarchief vinden we echter een tekening, die het plan van de bestaande gevel toont waaraan de eigenaar dus in 1844 de gevraagde verandering zou laten uitvoeren. Het ging om een mooie trapgevel (Fig. 38) die, ingevolge de aanvraag van 1844, gesloopt werd. Op heel wat plaatsen zijn dergelijke verbouwingen voorgekomen. Veel typische 17de-eeuwse en 16de-eeuwse gevels zijn op die manier verdwenen en verloren gegaan.

Fig. 39. Hoogstraat, huizen nr. 20; nr. 18-10; en nr. 8-2; rechts op de foto met het gebouwencomplex op hoek Hoogstraat-Ramen. Eigen Foto, juli 1994.

Vlak daarnaast, aan het huidig nr. 20 in de Hoogstraat, verrijst een mooie, brede woning met bepleisterde en beschilderde gevel; drie bouwlagen, zes traveeën, afgedekt met kroonlijst onder zadeldak; rondboogvensters op de eerste verdieping, vensters met luiken op het gelijkvloers en een rechthoekige poort, zie foto bij Fig. 39.

De gevel, zoals die er thans voorkomt, dateert van 1829. In de loop van de maand mei van dat jaar werd voor het "huis nr. 14 staande te Gent in de hoogstraat, toebehorende aan den heer J. Van Den Bossche, thesaurier van het Bestuur van Weldadigheid" aanvraag ingediend voor: "1° Bouwing van een tweede verdieping versiert met Kroonlijst; 2° Veranderingen aan de Vensteropeningen der eerste bovenverdieping; 3° het maken van een vierkante Koetspoort". Ter illustratie geven we een foto van het bij de aanvraag gevoegd model, be-

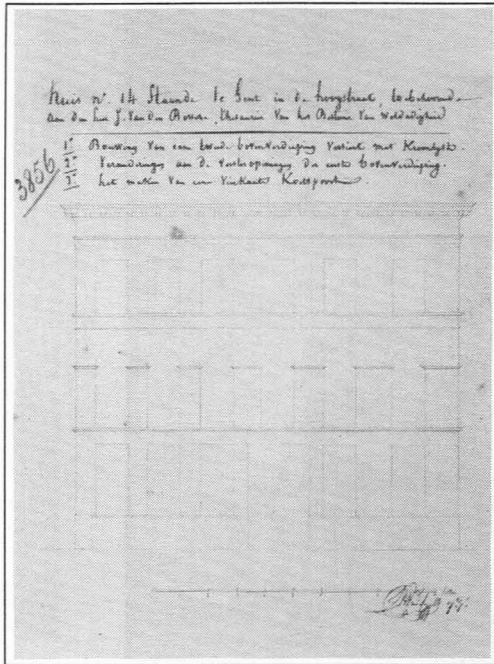

Fig. 40. Hoogstraat, Huis nr. 20. Bouwaanvraag en tekening 1829. Stadsarchief Gent.

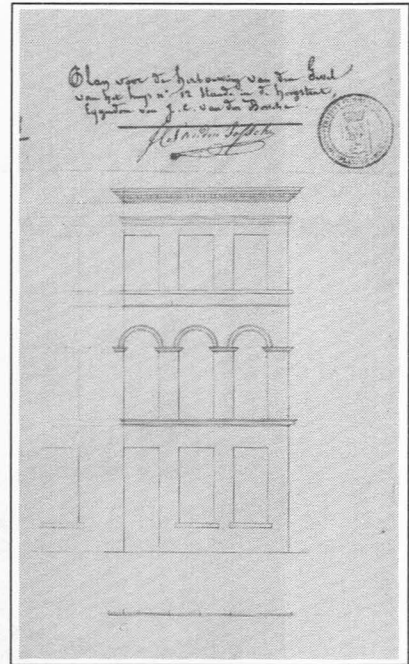

Fig. 41. Hoogstraat, Huis nr. (18-10), bouw-
aanvraag en model 1838. Stadsarchief Gent.

rustend op het Gents Stadsarchief (Fig. 40). Dit model vertoont dus drie bouwlagen en zes traveeën daar waar de gevel voordien slechts twee bouwlagen telde.

Wanneer men de voorgevel van de grote woning, aan het huidig nr. 20, en deze van het rechts ernaast gelegen huis, aan het huidig nr. 18-10, bekijkt, heeft men de indruk (zie foto bij Fig. 39) dat deze afzonderlijke woonsten ooit éénzelfde pand hebben gevormd. De gevels hebben een gelijkaardige architectuur; ze bezitten beide drie bouwlagen en eenzelfde afwerking op de verdieping. De gevels sluiten volledig bij elkaar aan.

Het betreft echter wel degelijk twee afzonderlijke huizen. Daar waar het eerste met de zes traveeën (met het vroeger nr. 14) in 1829 verbouwingen onderging, waarover we het hiervoor hadden, vroeg de heer J.C. Van Den Bossche in 1838 "l'autorisation de reconstruire sur ses anciennes fondations sa maison n° 12 sise rue haute le long de la route de 1ère classe n° 10 en cette ville"; "Plan voor de herbouwing van den Gevel van het huys n° 12 staande in de hoogstrate, Eigendom van J.C. Van Den Bossche". Op de foto bij Fig. 41 ziet men de modeltekening bij de aanvraag van 1838. De nieuwe gevel van het huis met het vroeger nr. 12 was qua bouwstijl in overeenstemming met deze van de woning aan het vroeger nr. 14 maar telde slechts drie traveeën.

Wat de stijl van deze beide gevels betreft, moet er worden op gewezen dat deze

zeer sterk beïnvloed werd door deze, die Joseph Kieckepeest, begrafenisondernemer maar ook ontwerper, in 1824 in zijn project voor de herinrichting van de Poel en de verfraaiing van het stadsbeeld had bedacht voor de aldaar op te trekken huizen. Zijn ideeën zette hij uiteen in zijn werk: "Den Ontwerp-maeker van Oost-Vlaenderen ofte Kasteelen in Spagnien" door de Ondernemer Kieckepeest. Ter gelegenheid van de tentoonstelling "Bouwen voor de Industrie" (1989) en van de aldaar voorgebrachte documenten en litho's van Kierdorff (Stadsarchief, Gent, Atlas Goetghebuer), heeft men zich van de invloed, die van het ontwerp van Kieckepeest voor de huizen op de Poel, op de hier ter sprake zijnde gevels (huidige nr. 20 en 18-10) in de Hoogstraat is uitgegaan. Ook van de invloed, die het ontwerp van dezelfde J. Kieckepeest later had, in 1904, toen de Poel werd verbreed en de doorbraak Hoogstraat-Poel werd verwezenlijkt. In het boek "Bouwen voor de Industrie" vindt men een veelzeggende afbeelding naar de litho van Kierdorff met betrekking tot het project betreffende de doorbraak tussen de Poel en de Hoogstraat.

In de mooie woning aan het huidig nr. 20 in de Hoogstraat waarover we het hier hebben, woont sinds 1919 de familie Cruyt, die circa 1930 ook eigenaar werd van het gebouw. Drie notarissen volgden er elkaar op: wijlen William Cruyt, de grootvader; de thans 87-jarige erenotaris, die eveneens de voornaam William draagt en de zoon van deze laatste, de huidige notaris Bernard Cruyt. Mensen die zich steeds aan geschiedenis en oudheidkunde geïnteresseerd hebben. De grootvader was reeds in zijn tijd lid van de Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent. De erenotaris W. Cruyt en de notaris B. Cruyt zijn bovendien ook goed op de hoogte van de geschiedenis van onze Stad en van de meer plaatselijke historiek. Ik dank hen trouwens nogmaals langs deze weg voor de bereidwilligheid waarmee ze me te woord stonden en interessante gegevens verstrekten in verband met hun woning aan de Hoogstraat.

Het huis heeft een zeer oude kern. Vergeten we immers niet dat het in 1829 ging om veranderingen aan een bestaand pand.

In de mooie tuin met afhankelijkheden, oud koetshuis en oude stallingen, heeft de heer Bernard Cruyt mijn aandacht gevestigd op wat wellicht overblijfselen zijn van de oude brouwerij " 't Lammeken" (15de-16de eeuw).

Fr. De Potter maakt er melding van dat in het deel van de Hoogstraat, gelegen tussen de Ramen en de Peperstraat, in de 15de-16de eeuw " 't Lammeken" stond: "Een brauwerije...gheheeten t Lammekin, metten lochtinghe ... buten Turrepoorten up de Hoochstrate ... achter uutcommende met eender poorten jnt straetkin mer Symoens de Lalaing huus was." (Act. en Contr. Keure, 1484-1485). Er zijn wel aanwijzingen voor dat men zich op de plaats bevindt waar eeuwen geleden " 't Lammeken" gelegen was. Verdere onderzoekingen kunnen daarover misschien definitief bescheid brengen.

Achteraan in de tuin heeft deze eigendom langs een grote en mooie rondboogvormige koetspoort een uitgang in de Brouwersstraat.

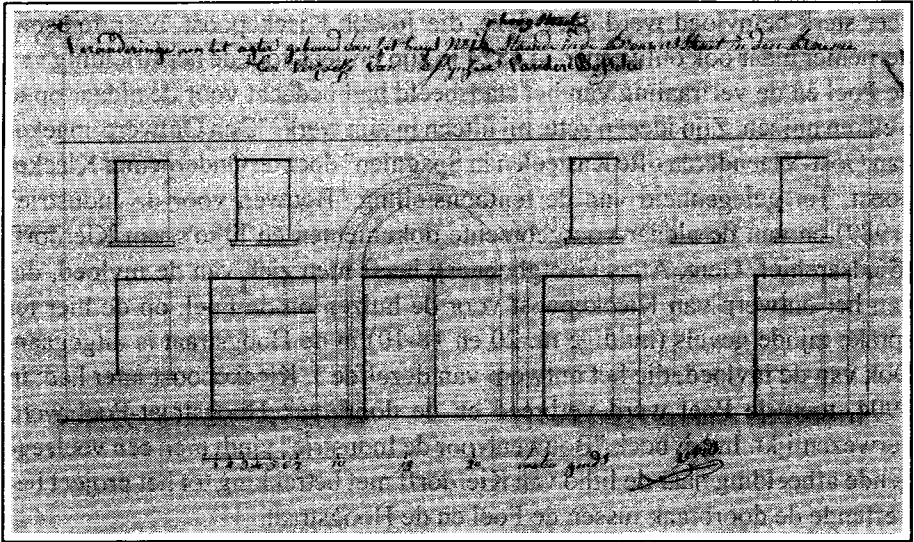

Fig. 42. Brouwersstraat, Aanvraag voor verandering aan het achtergebouw van het huis gelegen in de Hoogstraat (huidig nr. 20). September 1826. Stadsarchief Gent.

De achterbouw aldaar heeft een vrij oude kern. Er is een oudere muur geweest dan de thans bestaande. Men ziet trouwens aan de basis van de bouwlaag (kant van de tuin) nog stukken van de hardsteen waarin deze opgetrokken was.

In een al eerder in Ghendtsche Tydinghen verschenen bijdrage, die we hier reeds vermeldden (*), toonden we een foto van de grote koetspoort in de Brouwersstraat en van de kleine oude huisjes (nrs. 3 en 5, 7 en 9), die aan weerszijden ervan gelegen zijn.

Volgens de heer Bernard Cruyt zouden die huisjes een geheel gevormd hebben van vier kleine werkmanswoningen van het 18de-eeuwse type. In een ervan ziet men nog duidelijk het oude tussenschot in glas (een sas). Op het Gents Stadsarchief berust een aanvraag van 22 september 1826, ingediend door de heer Jean Van den Bossche, eigenaar zijnde van het "huys nr. 14 staende in de hoogstraete ... voor veranderinge aan het agter gebouw, staende in de Brouwersstraat ... omme nevens de aldaar bestaende ingangspoorte te maken drie woningen gelijkvormig en zoo als aangetoond is op de hier aangevoegde tekening". Een foto van deze tekening bij Fig. 42. Men zal dus wel opmerken dat op deze tekening slechts drie huisjes voorkomen van twee bouwlagen. Het kleine huisje, met het huidig nr. 3, komt er niet op voor. De ingangspoort zelf in de Brouwersstraat was ouder.

Het geheel, gevormd door die kleine werkmanswoningen, ontstaan uit de verbouwing van de achterbouw, en de grote rondboogvormige koetspoort, eigen-

(*) G. Broget: "Waar vroeger de Lakenwevers "hunne raemen plachten te staen" in: Ghendtsche Tydinghen, 23ste jaargang 1994 nr. 2.

lijk een dubbele poort, biedt ook vandaag nog bouwkundig en historisch een interessante aanblik.

Vermelden we tenslotte nog, dat de woonst aan het nr. 20 in de Hoogstraat ook een mooi interieur en een stijlvolle meubilering bezit.

Vooraleer men het hoge en brede betonnen complex uit het begin van de jaren '70, aan de hoek met de Ramen, bereikt, blijft in de Hoogstraat (zie rechts op de foto bij Fig. 39) nog één woning, deze namelijk met de nrs. (8-2). Dit huis heeft een bepleisterde en beschilderde gevel, telt drie bouwlagen en drie traveeën, onder zadeldak met pannen. Op de bovenste verdieping bevinden er zich twee blinde vensters.

Op het Gents Stadsarchief berust de aanvraag, die op 18 juli 1863 werd ingediend door de heer Adolf Rousseau, woonachtig in de Hoogstraat aan het toenmalig nr. 10, met het oog op het aanbrengen van veranderingen aan de voor-gevel van het huis. Het bij de aanvraag gevoegd plan, dat ook de voorheen bestaande toestand weergeeft, laat zien dat daar voordien een trapgevel stond. Zo verdween ook daar weer een mooie, typische oude gevel. Moeten we nog zeggen dat het jammer was of volstaat het al?

De gelijkvloerse verdieping van het verbouwd pand onderging later nog een verandering waarbij een groot winkelraam werd aangebracht. Nadat het huis verschillende bestemmingen had gekregen en er onder meer een lijstenmaker had gewoond, was daar nog tot vóór enkele jaren een kleine antiekzaak gevestigd waar soms nog mooie zaken te zien waren.

Zoals we hebben kunnen vaststellen werd er in de loop van de 19de eeuw, ook in dit gedeelte van de Hoogstraat, gelegen tussen de hoek met de Ramen en de Peperstraat, aan de Noordkant heel wat verbouwd en veranderd en waren bovendien in de loop van de eeuwen veel panden verdwenen.

We hebben het daarover reeds gehad in een eerder geciteerde vroegere bijdrage maar volledigheidshalve moeten sommige zaken in het kort toch nog even in herinnering worden gebracht.

Aan de Noordkant was, volgens Fr. De Potter, vooreerst de brouwerij "den Lanteern" gelegen, bekend van de laatste jaren van de 14de eeuw: "Huus buuten der Torreporten ... wesende de bruwerie den Lanteern met eenen cleenen huusekin daar achter ... up dwater in de Ramen" (Act. en Contr. Keure, 1448-1449). Daarnaast was er een andere brouwerij "den Keerskorf", met een poort in de Ramen: "Twee husen metten lochtinghen, staende deene neffens andere up de Hoochstrate, deen de bruwerie den Keerscorf ende dander den Lantheeren" (Act. en Contr. Keure, 1518-1519).

Het hoekhuis van de Ramen, aan de Oostzijde, werd in de 15de eeuw aangeduid met de naam "t Scaec" (Weezenboek, 1497-1498); later "Hemelrijcke", stove in 1565, en "het Schip" (1665). Dicht daarbij lag ook "de Mande" (1436). Het hoekhuis van de Ramen, aan de Westkant, kwam voor zonder benaming terwijl het volgende de naam droeg van "den Deutschen Leghere" (Act. en

Contr. Gedeele, 1602-1603). Aan de Westkant van "den Duutschen Leghere" bevond zich in 1610 de herberg en "hostelrij de Zwane".

Op een stuk grond, toebehorende aan ser Daneel de Ruddere stond "het Hoghehuus"; "Huus, heet tHoghe Huus, buten torre, up ser Daniels Rudders erve" (Weezenboek, 1365-1366). In dat "Hoghe Huus" woonde in de loop van de 14de eeuw de familie Goethals. Een lid van die familie, namelijk Hendrik Goethals, werd in 1358 of 1359 vermoord. In de loop van de 16de eeuw werd de oude grote woning eigendom van de kruidenier Jan Verrekens, zo schrijft De Potter. In 1583 werd ze verkocht aan Huibrecht Eecman en in 1630 behoorde ze toe aan Antoon Van Daele.

In dit deel van de Hoogstraat lag ook de brouwerij "ten Vaenkine", vermeld in een Schepenenacte van 1368. Er was in de 15de-16de eeuw ook "t Lammenken", eveneens een brouwerij, maar daarover hebben we het gehad toen we handelden over de woning met het huidig nr. 20 aan de Hoogstraat.

Brouwerijen ofte herbergen waren er in de Hoogstraat in de loop der eeuwen zeker niet te kort; ook niet in de omgeving van de toenmalige "Lazarie" en al evenmin in de buurt van de beruchte "Coyers steghe".

Uit wat we schreven blijkt dat het bouwkundig uitzicht van de Hoogstraat in de loop van de 18de en van de 19de eeuw opmerkelijk veranderde, zij het dan dat de wijzigingen in de loop van de 19de eeuw een ander karakter hadden en van een andere aard waren dan die van de 18de eeuw. De 19de eeuw bracht voor de omgeving ook nog andere wijzigingen.

Rond de helft van de vorige eeuw werden aan de Houtlei, nabij de Poel en de Hoogstraat, de laatste overblijfselen van de Torrepoort afgebroken; volgens sommige auteurs in 1840-1841, volgens anderen in 1852. In de loop van de 16de eeuw waren echter reeds een toren en een deel van de poort met de grond gelijk gemaakt. Eerder had reeds Keizer Karel in 1540 bevel gegeven om ook de Torrepoort te ontmantelen maar wegens de buitengewone stevigheid van de constructie had men toen die poging moeten staken. De poort was weerbarstig en weerstond de Keizer.

Zoals we reeds schreven werd in de loop van de jaren 1860 de Torenbrug, die van oudsher de verbinding uitmaakte tussen de Poel en de Hoogstraat, verbreed teneinde de verkeersafwikkeling tussen beide te verbeteren. In 1882 werd ze nog hersteld. Na de demping van de Houtlei in 1898-1899 werd de brug in het begin van deze eeuw gesloopt (1903). Met de verbreding en de heraanleg van de ingang van de Ramen, kant van de Hoogstraat, sneuvelden er ook daar nog enkele mooie panden.

In het laatste stuk van de Hoogstraat, tegen de hoek met de Ramen, daar waar thans het hoge en uitgebreide betonnen gebouw verrijst, dat er begin van de jaren '70 werd opgetrokken, stonden destijds nog een paar oude woningen.

Het hoekhuis Hoogstraat-Ramen had een bepleisterde gevel. Het was een oud, sfeervol pand met een poortje in de Ramen. Daar had vroeger nog een kruiden-

nier en spekkenbakker zijn zaak gehad; later kwam er in de loop van de dertiger jaren een groenten- en fruitwinkel, die er bleef tot aan het begin van de jaren '70.

Naast het hoekhuis stond in de Hoogstraat een vrij grote woning waar destijds twee dokterspraktijken elkaar hebben opgevolgd, eerst was er deze van wijlen Dokter Mathys en daarna die van Dokter L. Rysenaer.

De gevel van het verder gelegen huis had in de loop van deze eeuw verbouwingen ondergaan waardoor zijn oorspronkelijk karakter volkomen teloor was gegaan.

We vermelden hier terloops nog dat op het einde van de 19de eeuw het huis, met het toenmalig nr. 6, bewoond door Em. Van Crombrughe, glas- en versieringschilder en dat in het eerste decennium van deze eeuw in datzelfde pand Ach. Ysabee, Directeur van de Academie te Aalst, verbleef.

Begin van de jaren '70 werd dan aan de hoek van de Hoogstraat en van de Ramen de betonnen mastodont van vijf bouwlagen en een dakverdieping opgetrokken die aan de kant van de Ramen doorloopt tot aan de hoek met de Brouwersstraat. Architectonisch past dit gebouw helemaal niet in het kader van de Hoogstraat. Het verstoort en schaadt een mooi en historisch stadsbeeld.

We keren het gebouw de rug toe en vooraleer de Hoogstraat te verlaten, kijken we toch nog even naar de overkant waar, aan de hoek van de Oude Houtlei en van de Hoogstraat, de omvangrijke en mooie restauratie aan de gang is waarover we het in het begin van deze bijdrage hadden.

Zo zijn we aan het einde gekomen van onze tocht langsheen de Hoogstraat, ooit ook "De Groete Strate Buten Turre" en "De Rechte Strate buuten der Torreporten" genoemd. Een mooie, bedrijvige maar ook verkeersdrukke straat waar men, sinds de heraanleg van het wegdek in 1988, goed uit zijn ogen moet kijken en soms voor zijn leven moet springen om niet onder een razend snelle wagen terecht te komen of ondersteboven gereden te worden door een zwaar-gehelmde motorracer. Want ook dat behoort, in het laatste stukje van onze 20ste eeuw, tot het dagelijks leven in de Hoogstraat. Maar niet enkel daar; ook elders is dat zo. Het maakt het leven in onze steden trouwens moeilijker en onveiliger.

Tijdens onze wandeling herinnerden we in het kort aan enkele episodes uit de rijk gevulde geschiedenis van de "Hoghe Strate". We hadden het over bepaalde gebeurtenissen, die er zich in de loop van de eeuwen afspeelden; ook over de mensen die er gewoond, geleefd en gewerkt hebben. We hebben dat gedaan zonder evenwel het heden te vergeten dat we getracht hebben, anno 1994, min of meer in beeld te brengen.

We hebben gevels van verschillende bouwstijlen, gespreid over vele eeuwen, bekeken. We hadden het over oude herenwoningen, prachtige residenties, kloosters en kerken en over een Leprozerij. Ook over kleinere huizen, over een middeleeuws steegje, dat veel verschillende en soms vurige namen droeg, en over twee kleine beluikjes.

Een aantal mooie gebouwen zijn bewaard gebleven en werden, dank zij de goede zorgen van de eigenaars in de loop van de jaren gerestaureerd. Ze vonden een groot deel van hun vroegere glans terug.

We zijn herhaaldelijk in de gelegenheid geweest te spreken met bewoners van de Hoogstraat, die geïnteresseerd zijn in de geschiedenis van het pand dat ze bewonen, die bezorgd zijn om het behoud en de vrijwaring ervan en daartoe ook inspanningen leveren. Die mensen dragen in belangrijke mate bij tot de instandhouding van een deel van het historisch bouwkundig patrimonium in onze Stad.

Sommige gebouwen verdienen een beter lot dan datgene dat hen tot op heden beschoren bleef en zouden een beurt moeten kunnen krijgen.

Andere zijn helaas teloorgegaan alhoewel er zich achter een soms eerder naamloze gevel nog waardevolle overblijfsels van een groots historisch verleden bevinden die zouden moeten kunnen gered worden.

We hebben spijtig genoeg ook moeten vaststellen, dat de architectuur van sommige hedendaagse gebouwen en complexen in de Hoogstraat zich niet heeft weten te integreren en er niet in geslaagd is zich aan te passen aan het karakter en het profiel van deze mooie straat met een reëel historisch verleden.

Op grond van sommige vaststellingen, die we hebben gedaan, menen we ook te mogen zeggen dat een aantal panden in de Hoogstraat voor verder onderzoek in aanmerking komen en dat dit wellicht interessante en mogelijks zelfs verrassende resultaties kan opleveren. Misschien komen we daar nog wel eens op terug.

Ons slotwoord is er een van welgemeende dank aan al diegenen in de Hoogstraat en daarbuiten, die ons steeds vriendelijk te woord hebben gestaan; die ons soms zeer nuttige informatie verstrekten; die ons toegang verleenden tot hun woonst en ons zelfs in een aantal gevallen interessante dokumentatie of fotografisch materiaal ter hand stelden.

Aan allen nogmaals onze zeer oprechte dank.

Gent, december 1994

G. BROGET

Dr. juris

Lic. B. & S.

BIBLIOGRAFIE

- Bergmans P. - Un poète latin gantois du XVIIIe siècle; in: Bulletin der Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent, 15de jaar, nr. 1, 1907.
- Blockmans Dr. Fr. - Het Gentsche Stadspatriciaat tot omstreeks 1302, Antwerpen 1938.
- Bonenfant-Feytmans A.-M. - Note sur deux léproseries Terbank (Louvain) et Gand - Information bibliographique; in: Annales van de Belgische Vereniging voor Hospitaalgeschiedenis, I, 1963.

- Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen: dl. 4nb Z.W., Hoogstraat, 1979.
- Broget G. - Toen Wegenwerken op de Poel en Sint-Michielsplein een stuk ver Verleden blootlegden; in: Ghendtsche Tydinghen, 20ste jaargang, 1991, nr. 5.
- Aan de Houtlei Vroeger en Nu; in Ghendtsche Tydinghen, 22ste jaargang, 1993, nr. 1.
- Waar vroeger de Lakenwevers "hunne raemen plachten te staen"; in Ghendtsche Tydinghen, 23ste jaargang, 1994, nr. 2, 3.
- Celis G. - Beschrijving van Gent; Gent 1920.
- Claeys Pr. - Maisons particulières et Monuments publics portant une date dans leurs façades ou pignons; in: Bulletin der Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent, 15de jaar, nr. 7, 1907.
- Decavele Joh. - De Oude Houtlei: Vest en Vestingmuur; in: Toerisme in Oost-Vlaanderen, 20ste jaargang, Sept.-Okt. 1971, nr. 5.
- De Herdt R. - Een Hollands Soldaat penseelt Gent; Uit de Atlas Goetghebuer; Stichting Mens en Cultuur, Gent, 1989.
- Demey Ant. met medewerking van Dubois M. en Poulain Norb. - Interbellum Architectuur in Oost-Vlaanderen; Open Monumentendag 9 September 1990, Gent 1990.
- De Potter Fr. - Gent van den oudsten tijd tot heden, Eerste deel, Zevende deel, Achtste deel, Gent.
- De Pue P.J. - Het Huidig Dominicanenklooster te Gent; Gent, 1984.
- Deseyn G. - Gids voor Oud Gent.
- Deseyn G. in samenwerking met Fr. Adriaenssen en Joh. Van de Wiele; Bouwen voor de Industrie; Museum voor Industriële Archeologie en Textiel, Gent, 1981.
- Despretz A. - De Instauratie der Calvinistische Republiek (1577-1579); in: Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, Nieuwe Reeks Deel XVII, 1963, Gent, 1963.
- Esther J.P. - Orde en Maat in het Gentse Classicisme - De Gulden Snede bij de 18de-eeuwse gevelontwerpen; in: Stadsarcheologie Bodem en Monument in Gent, 1990, jg. 14 nr. 1.
- Fris V. - Bibliographie de l'Histoire de Gand; A. De Tavernier, Gand 1921.
- Les accroissements et les transformations de la superficie bâtie de Gand au XIXème siècle.
- Bibliographie des ouvrages concernant l'histoire locale de Gand, de M. Prosper Claeys; in: Bulletin der Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent, 18de jaar, nr. 2, 1910.
- Een treurige bladzijde in de Gentsche Kunstgeschiedenis; in: Bulletin der Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent, 19de jaar 1911 nr. 1.
- Gent Steenrijk
Gentier J. - Tijdschrift - Bijdrage over de Hoogstraat.
- In de Voetsporen van St. Michiels; in: Kroonblaadje, 11de jaargang, 1989, nr. 1.
- Gysseling Maur. - Gent's vroegste Geschiedenis in de Spiegel van zijn Plaatsnamen; Standaard Boekhandel, 1954.
- Corpus van Middel nederlandse Teksten (tot en met het jaar 1300); Uitgegeven door Maurits Gysseling; Reeks I: Ambtelijke Bescheiden; Martinus Nijhoff's-Gravenhage 1977.
- Kenis P. - Historische Verhalen; Boekhandel Rombaut-Fecheyr Gent 1944.
- Kluyskens P. - Olivier Reylof en zijn Hotel in de Hoogstraat; in: Ghendtsche Tydinghen, 13de jaargang 1984, nr. 6.
- Laleman M. Chr. - Steenhouwer Nicolas Paternotte; in: Stadsarcheologie Bodem en Monument in Gent, 1989; 13de jaarg. nr. 1.
- Maes D. - Toen de Rode Haan ook te Gent kraaide; in: Ghendtsche Tydinghen, 20ste jaargang, 1991, nr. 2.

- Nève de Mévergnies J.E. - Gand en république, La Domination Calviniste à Gand (1577-1584); Gand, 1940.
- Schönfeld M. - Wegnamen. I. Oudheid en vroege Middeleeuwen; in: Mededelingen van de Vereniging voor Naamkunde te Leuven en de Commissie voor Naamkunde te Amsterdam, drie en dertigste jaargang, 1957, 2-3.
- Steels M. - De Cholera-epidemie van 1866; in Ghendtsche Tydinghen, 1979, 8ste jaargang, nr. 5.
- Gent in 1868; in: Ghendtsche Tydinghen, 1980, 9de jaargang nr. 1.
- Gent in 1874; in: Ghendtsche Tydinghen, 1981, 10de jaargang, nr. 2.
- Geschiedenis van het stedelijk onderwijs te Gent 1828-1914; Gent 1978.
- U.Z. Gent - 8 Eeuwen Gentse Ziekenhuizen; Univ. Z.G. Dienst Public Relations, Gent 1993.
- Van Gent M. - Prosper Claeys; in: Ghendtsche Tydinghen, 1975, 4de jaargang, nr. 1.
- Marcus van Vaernewyck - Van de Beroerlicke Tijden in die Nederlanden en voornamelijk in Ghendt (1566-1568).
- Van Wesemael M. - Het Gentse Carnavallied aan het woord; in: Ghendtsche Tydinghen, 6de jaargang 1977.
- Wyffels A. - De Hoogstraat en Omgeving destijds, Ten geleide (bij Catalogus); Gemeentekrediet van België, Gent, 1967.
- Stadsarchief Gent - Bouwaanvragen, Modellen en Tekeningen.
- Atlas Goetghebuer.
- Stedelijke Commissie voor Monumenten en Stadsgezichten Gent.
-